

ANKARA'DA AÇILAN İLK AZERBAYCAN TEMSİLCİLİĞİ



İbrahim Abilov – Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin Türkiye Büyükelçisi.

Azerbaycan Temsilciliği Binasına Törenle Bayrak Çekilmesi

18 Kasım 1921 günü, Ankara'nın Cebeci semti, Hamamönü mevkiindeki Azerbaycan Temsilciliği binasına törenle bayrak çekildi. *Hakimiyeti Milliye* gazetesi, "Ankara Semalarında Azerbaycan Sancağı" başlığıyla haberi okuyucularına duyurdu. "Azerbaycan sancağı Başkumandanımızın eliyle çekildi" dedi ve töreni uzun

uzun anlattı. Azerbaycan bayrağı ile Türk bayrağını karşılaştırarak, "Yıldızının içinde köylü ve işçiye delâlet eden tırpan ve çekiçten başka Osmanlı sancağından bir farkı olmayan ayyıldızlı kardeş al sancak yükseklerde dalgalanmaya başladı" diye yazdı.

Bayrak çekme töreninde önce Azerbaycan Temsilcisi İbrahim Abilov bir konuşma yaptı. Ardından TBMM Başkanı ve Başkumandan **Gazi Mustafa Kemal Paşa** bir söylev verdi ve Temsilcilik binasına Azerbaycan bayrağını bizzat çekti.

Azerbaycan Cumhuriyeti Temsilcisi İbrahim Abilov'un

Temsilcilik Binasına Bayrak Çekilme Töreninde Yaptığı Konuşma

Ankara, Cebeci, 18. 11. 1921

Muhterem Paşa Hazretleri,

Muhterem Misafir Vükelâ Hazeratı!

Büyük insanlığın, büyük tarihinde çok tuhaf vekayi (olaylar) vardır. Bu büyük tarih insanların bir kitlesini yukarı kaldırır, diğerlerin tahakküm derecesine götürür. Yine o tarih, bir sırası gelir o mütehhkimleri başaşağı eder. Tarihin büyük sahifeleri ne kadar dolsa yine geleceği yazmak için boş sahifeleri vardır. Birçok seneler devam eden Harbi Umumi içinde o mütehhkimler zulümlerini takviye ve tahkim etmek istedikler. Tarihin lütfu olarak Azerbaycan hakimiyeti millisine nail oldu. Milli şerefini, öz istiklâlini elde etti. Yine o büyük tarihin lütfu olarak birinci defa olarak kızıl sancağımız, Türkiye'nin alsancağı karşısında Zatı Alinizin elile yükseklerle kaldırıldı. Tarih, bıraktığı beyaz yapraklara bir sahife daha ilave etti.

Bugün Azerbaycan ve bütün mazlumlar için tarihi

Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin Türkiye Büyükelçiliğinin açılışı. 18 Kasım 1921. Mustafa Kemal Paşa'nın sağında Büyükelçi İ. Abilov.

bir gündür. İstiklâline nail olmuş (kavuşmuş) olan Azerbaycanlılar namına Zatı Âlilerine ve umum Türk arkadaşlarımıza arzı teşekkürat eyliyorum.

Bundan iki yıl evvel Azerbaycan için İstanbul'da üç renkli bir bayrak çekildi(...) Müstakil Azerbaycan Rusya ve bütün diğer milletlerle dostane yaşamak arzusundadır. Ümit ederiz ki mazlum küçük milletler de hakimiyeti milliyelerine mazhar olurlar ve umumi kardeş olarak yaşarlar.

Son sözüm teşekkürlerimi Zatı Âlilerine, kahraman orduya, bütün Türklere arz etmek olacaktır.¹

Gazi Mustafa Kemal Paşa, İbrahim **Abilov**'un bu konuşmasına aşağıdaki konuşmayla cevap vermiştir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi ve Başkomutan Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın Azerbaycan Temsilciliği Binasına Bayrak Çekerken Yaptığı Konuşma (Sadeleştirilmiştir)

Ankara, Cebeci, 18. 11. 37 (1921)

Sefir Hazretleri,

Bugün bize sevinçli bir bayram yaşattığınızdan dolayı Büyük Millet Meclisi Hükümeti ve şahsım namına teşekkür ederim. Bu bayram gününün benim için mesut bir yönü daha vardır ki, o da bağımsız Azerbaycan Şura Hükümeti'nin sancağını çekmek şerefini bana bahşetmiş olmasıdır.

Efendiler; **Ankara'ya Yunanlıların, düşmanların bayrağı çekilmek isteniyordu. Bu fırsatı, hamdolsun ki, düşmanlarımız elde edemediler. Burada işte, kardeş hükümetin, kardeş milletin sancağı çekilmekle bahtiyar bulunuyoruz.**

Türkiye ve Azerbaycan arasındaki samimi bağların, kardeşliğin derecesini izaha lüzum görmem. Bu kardeşlik bağlarının teyit ve takviyesi için gönderilen Sefir İbrahim Abilov **Bey**'in seçiminde Azerbaycan Hükümeti'nin isabeti büyüktür. Çünkü İbrahim **Abilov** Hazretleri bu dostluk bağını ruhunda duymuş bir zattır ve bizce dahi pek mühim olan vazifesinde muvaffak olmak için lazım gelen bütün vasıflara sahip bulunuyorlar. Özel meziyetlerini daha ilk temaslarında bize hissettirmiş ve göstermişlerdir.

Temsil ettikleri hükümetin de bir hususiyeti, başka bir kıymeti vardır. Azerbaycan Hükümeti bir halk hükümetidir; mukadderatına kendi sahip ve hakimdir. Nezdine memur oldukları Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti dahi hakimiyetine kayıtsız şartsız sahip olan ve idare usulü halkın mukadderatını bizzat ve bilfil idare etmesi esasına dayalı bu-



lunan bir halk hükümetidir. Türkiye halkı bu gayesinin elde edilmesi için bütün varlığıyla mücadele etmiş ve etmekte bulunmaktadır ve edecektir.

Efendiler; Sefir Hazretleri işte böyle bir memlekette Azerbaycan'ı temsil ediyorlar. Bu temsilin mahiyetindeki mana ve kıymet büyüktür.

Azerbaycan ile Türkiye arasında mevcut kardeşliğin, samimiyetin doğurduğu bağdan başka, **Azerbaycan'ın diğer dostlarımıza temas noktasında bulunması da kıymetli ve ehemmiyetlidir.** Coğrafi vaziyeti göz önüne getirilirse, hakikaten **Azerbaycan'ın Asya'daki kardeş hükümet ve milletler için bir temas ve birleşme noktası** olduğu görülür, Azerbaycan'ın bu özel mevki, vazifesini pek mühim kılmaktadır. Bu vaziyetin yanında Anadolu'yu da göz önüne getirmenizi rica ederim. Tesadüfen sağımda duvarda asılı olan şu haritanın pek güzel gösterdiği gibi, **Anadolu da, bütün Asya'nın. bütün mazlumlar dünyasının, zulüm dünyasına doğru ileri sürdüğü bir vaziyette bulunmaktadır.** Anadolu bu vaziyeti ile bütün zulümlere, hücumlara, taarruzlara maruz bulunuyor. **Anadolu yıkılmak, çığnemek, parçalanmak isteniliyor; fakat efendiler, bu hücumlar Anadolu'yla sınırlı ve kısıtlı değildir. Bu hücumların genel hedefi bütün Doğu'dur.**

Anadolu her türlü tasallutlara, taarruzlara karşı bütün mevcudiyetiyle nefsi müdafaa etmektedir ve bunda muvaffak olacağından emindir. **Anadolu bu müdafaasıyla yalnız kendi hayatına ait vazifeyi yapmıyor, belki bütün Doğu'ya yönelik hücumlara bir set çekiyor.** Efendiler, bu hücumlar elbette kırlacaktır. Bütün bu tasallutlar mutlaka nihayet bulacaktır. İşte ancak o zaman Batı'da, bütün cihanda hakiki sükun, hakiki refah ve insaniyet hüküm sürebilecektir.

Bugün sancak çekilmesi münasebetiyle hissettiğimiz bahtiyarlığı ithiharla yad etmek isterim. Bundan evvel



Mustafa Kemal Paşa Doğu Cephesinde. Onun solunda Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin Büyükelçisi İ.Abilov. 1922.

Afganistan muhterem sefiri de bize bahşetmişlerdi.

Aziz arkadaşımız Abilov Hazretleri; bugün Azerbaycan'ın bağımsızlığını temsil eden sancağı çekerken ellerimin bir-

takım hissiyat ve tesirler ile hareket ettiğini duyuyorum. Hakikatte sancağı çeken benim ellerim idi; fakat ellerimi hareket ettiren, bugünkü bayramda manen müşterek olan

Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin Türkiye Büyükelçiliği Binası. Azerbaycan Milli Tarih Müzesi. 1922 (İlk defa yayınlanmaktadır).



bütün Türkiye halkının hakiki ve samimi kardaşlık hissiyatı idi.

*Sefir Hazretleri; **Azerbaycan sancağının Türkiye sancağının yanında, Türkiye semasında dalgalanışını görmek bütün milletimiz için büyük bir bayramdır. Bize böyle bir bayram günü yaşattığınızdan dolayı samimi teşekkürlerimi tekrar ederim.***²

Dış İlişkilerde Bazı Gelişmeler

Azerbaycan Temsilcisi Abilov'un Ankara'ya geldiği gün, Kars'ta, Türkiye ile Ermenistan, Azerbaycan ve Gürcistan Arasında Dostluk Antlaşması imzalandı. (13 Ekim 1921). 16 Mart 1921 Moskova Antlaşması doğrultusunda yapılan Kars Antlaşması ile Türkiye'nin doğu sınırı kesinleşti. Üç Kafkas ülkesi, Türkiye'nin Misakı Milli sınırlarını tanıdılar. Türkiye'nin kontrolündeki Nahçıvan bölgesinin, "Bura bele olsun: "Azerbaycan'a bağlı özerk bir Cumhuriyet oluşturulması" hükme bağlı. Kars Antlaşması'nı, Türkiye 16 Mart'ta (1922), Ermenistan 20 Mart'ta, Azerbaycan 3 mart ve Gürcistan 14 Nisan'da onayladılar. O gün bugün hâlâ geçerlidir.³

Atatürk, 1 Mart 1922'de TBMM'nin Üçüncü Toplantı Yılıni açarken yaptığı konuşmada, sadeleştirilmiş olarak, diyor ki:

"Efendiler! Bu yıl dış ilişkilerimiz, sonuçlarına göre, bize hayırlı birçok olayla doludur.

Genellikle dış ilişkilerimizi iki kısma ayırmak mümkündür: Rusya, Doğu devletleri ve Batı devletleriyle ilişkiler.

Rus Şuralar Cumhuriyeti'yle var olan ilişkilerimiz ve iyi bağlarımız bu geçirdiğimiz yıl içersinde, kusursuz bir şekilde gelişmeye devam etmiştir. 16 Mart'ta Moskova'da bir dostluk antlaşması imzaladık. Bu antlaşma ile, emperyalizmin şiddetli saldırısına hedef olan iki devlet arasında doğal nedenlerle oluşan dayanışma, hukuk ile de belirlendi...

Türkiye-Rusya antlaşması, Rusya'nın müttefiki olan diğer devletlerle yaptığımız mutlu antlaşmaların birincisidir.

2. Hakimiyeti Milliye, 20.11.1921; Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Cilt II, İkinci baskı, Ankara: 1959,
3. s. 20-21; Şimşir, Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları I, s. 410-411, No. 512; biraz sadeleştirilmiş metin için bkz. Atatürk'ün Bütün Eserleri, Kaynak Yayınları, İkinci basım, cilt 18, s. 50-51 (Not: bu son kaynakta konuşmanın tarihi yanlışlıkla 18 Ekim 1921 olarak gösterilmiştir; doğrusu 18 Kasım 1921'dir-BNS):
4. 13 Ekim 1921 tarihli Kars Antlaşması'nın metni için bkz. Düstur, Tertip III, C. 3, s. 24; sadeleştirilmiş metni : İsmail Soysal, Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları I, TTK Ankara: 1983, s. 39-47

Azerbaycan, Gürcistan, Ermenistan Sovyet

Cumhuriyetleri'yle Moskova Antlaşması şartları içinde, Kars'ta 13 Ekim(1921) tarihli Antlaşmayı imzaladık. Bu antlaşma, Doğu'da hukuki bir biçim alan fiili durumumuza Sevr Antlaşmasının uygulanamaz olduğunu gösteren olaylardan biridir.

Ermeni meselesi denilen ve Ermeni milletinin gerçek olmayan isteklerinden çok, dünya kapitalistlerinin iktisadi yararlarına göre çözülmek istenen mesele, Kars Antlaşması ile, en doğru şekilde çözüme ulaştırılmış oldu...

Ukrayna Sosyalist Sovyet Cumhuriyeti ile de 2 Ocak'ta (1922), Ankara'da yine Moskova Antlaşması şartları içinde bir antlaşma imzaladık. Bu antlaşmayı imzalamak üzere, şehrimize gelen seçilmiş delege ve değerli asker Frunze yoldaşın pek içten ve dostça davranış ve tutumuyla, aramızda ne kadar iyi bir tesirat ve hatırat bırakmış olduğunu söylemek isterim...

Rusya Şuralar Cumhuriyeti'nin değerli temsilcisi olarak, Ankara'da bulunan Aralov yoldaşın Büyük Millet Meclisi'ne hitaben gönderdiği mektup içeriğinde memleketimiz hakkında beslediği sevgi ve içten duyguları öğrenmiş oldunuz.

Azerbaycan Sovyet Cumhuriyeti'nin sevimli temsilcisi İbrahim Abilov Bey'i ise geçen yazdan beri Ankara'da aramızda görmekten memnunuz. Rusya Sovyet Cumhuriyeti'ne müttefik devletlerden Buhara Halk Sovyet Cumhuriyeti de Ankara'ya haberciler göndererek, var olan dostluk bağlarının şeklen de belirlenmesini arzu etmiş, bu arzusunun yerine getirilmesi tarafımızdan sevinçle çabuklaştırılmıştır.

Buhara'ya bugünlerde önemli devlet adamlarımızdan bir kişinin Başkanlığı'nda bir elçilik heyetimiz gitmek üzeredir...

Bu yıl doğu devletleriyle olan ilişkilerimizde önceki yıla göre, daha iyi gelişmeler bekliyoruz..."⁴

Moskova'da Azerbaycan-Türkiye ilişkilerini de ilgilendiren Sovyet-Türkiye anlaşmasının imzalanması. 1921.

